

súlyozni, hogy a helyismereti eseménytárakat csakis tudományos igénnyel és színvonalon, a tudományos munka módszereinek, eszközeinek alkalmazásával szabad összeállítani (válogatni, elrendezni, megfogalmazni stb.), még akkor is, ha ezek nem tudományos céllal, hanem kifejezetten propaganda-jelleggel készülnek. A tudományosság egyáltalán nem gátolja a tájékoztatási vagy propaganda-funkció ellátását; épp ellenkezőleg: elősegíti azt.

Bényei Miklós

A szakszervezeti és a műszaki könyvtárak együttműködésének fejlesztése az építőiparban

A vállalatok, intézmények szakszervezeti és műszaki könyvtárainak tevékenységében vagy másfél évtizede napirenden van e két könyvtártípus együttműködése.

Ezúttal egy, a megvalósítás érdekében tett előrelépésről számolhatunk be, olyanról, amely jóval szélesebb körű és alighanem hatékonyabb is, mint az eddigi szórványos kezdemények. Egy egész iparágban, az építő-, fa- és építőanyagiparban sikerült ugyanis megegyezésre jutnia az építésügyi tárca műszaki könyvtárhálózatának módszertani irányítását ellátó Építésügyi Tájékoztatási Központnak a szakszervezettel.

A helyzet máig — egyéni kezdeményezések

Mint ismeretes, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium az ágazat műszaki könyvtárhálózata feletti felügyelet jogát az Építésügyi Tájékoztatási Központra ruházta. Gyakorlatilag az ÉTK módszertani és fejlesztési osztálya végzi ezt a tevékenységet. Ez az osztály — amely egyébként az építésügyi műszaki tájékoztatás fejlesztésének tudományos kérdéseivel foglalkozik — még 1974-ben, rendhagyó módon, az *építőipari fizikai dolgozók szakirodalmi ellátásának javítását* választotta egyik kutatási területének és operatív feladatának.

A kutatás nem az intézményközi feladatok megfogalmazására irányult, hanem az ÉTK saját lehetőségeinek feltárására az építésügyi ágazat munkásművelődésében. Kézenfekvő, hogy az ilyen lehetőségek közül elsőként az olvasómozgalmak szervezését és módszertani segítségét kell említenem.

Az 1974-ben indított *Olvasó munkásért* mozgalom országos zsürije a műszaki könyvtárak részvételét, eredményeit a közművelődési könyvtárakétól elkülönítve értékelte. Az építésügyi szakkönyvtárak részvétele e mozgalomban, a felhívásra jelentkezők száma nem volt kielégítő, jóllehet a szervező munka széles körre terjedt ki.

Azoknál a vállalatoknál viszont, amelyek jelentkeztek, elmélyült tevékenység folyt. Erre mi sem jellemzőbb mint az, hogy a pályázati időszak nem egészen egy éve alatt többségük mintegy megkétszerezte a beiratkozott olvasók körében a fizikai dolgozók számárányát. Miért a jelentkezők szűk köre? Es miféle „helyi sajátosságoknak” tulajdonítsuk a vitathatatlan eredményeket mindazon könyvtáraknál, amelyek beadták a pályázatukat?

Az első kérdésre csakhamar választ adott egy több helyen szűrőpróbaszerűen végrehajtott állományelemzés: a műszaki könyvtárak nagy többségének könyvállományában egyáltalán nincs — vagy csak *alig van* — *alapfokú építőipari szakirodalom*.

A Magyar Nemzeti Bibliográfia legutóbbi néhány évfolyamát áttanulmányozva bárki meggyőződhet róla — magunk is megtettük ezt —, hogy a fenti tény nem a műszaki könyvtárosok állománygyarapítási politikájának, valamiféle, az alapfokú művekkel szemben tanúsított arisztokratikus elzárkózásának tulajdonítható. Az ok: nem jelenik meg kielégítő számú és választékú, alapfokú építőipari szakmai mű.

Az olvasómozgalom értékelése során az is kiderült, hogy az építésügyi ágazatban az eredményes műszaki könyvtárak kivétel nélkül azok voltak, amelyek a *közművelődési könyvtárral összevont szervezetben, vagy legalábbis közös irányítással működtek*. Ilyen például a Hőtechnikai Vállalat szakszervezeti és műszaki könyvtára, amely az intézmények kategóriájában is első helyezett ért el, és vezetője is első díjat kapott a személyi kategóriában.

A fenti tény természetesen az intézményi összevonás kérdéseire, illetve az együttműködés egyéb szervezeti kereteire, lehetőségeire irányította a figyelmet. Mint ezt a bevezetőben említettem, több mint másfél évtizedesek az együttműködésre

törekvő próbálkozások, de az ezeket szorgalmazó „felülről jött” jelzések sem kifejezetten mai keletűek. Nézzünk néhányat az utóbbiakból.

A SZOT és a Művelődésügyi Minisztérium 1966. augusztus 25-i közös állásfoglalása — az 1959. évi első megállapodás szellemében — ismét sürgette az együttműködést, javasolta továbbá, hogy az alap- és középfokú szakkönyvek vásárlása mindkét típus számára egységesen a műszaki fejlesztési alapból történjék. A SZOT Elnökségének 1971. március 29-i „Alapelvek és követelmények a szakszervezeti könyvtárak tervezéséhez” c. állásfoglalása ugyancsak kimondja, hogy e könyvtárak működjenek együtt a szakirodalom gyűjtése és kölcsönzése terén.

Az ajánlásokat és irányelveket azonban sajnálatos módon nem követték a szakminisztériumok állásfoglalásai, ezért azokat az intézmények gazdasági vezetői többnyire már a megjelenés pillanatában sem vették kellőképpen figyelembe. További hiányosság, hogy az együttműködés lehetséges módjaként általában csak az állománygyarapítás és a propaganda egvezetését jelölték meg, holott — mint látni fogjuk — a lehetőségek ennél jóval szélesebb körűek. Nem rögzítették ezek a dokumentumok az együttműködés szervezeti, pénzügyi és jogi kereteit sem.

Hadd idézzek néhány tényről egy, még 1972-ben lezajlott művelődésszociológiai vizsgálat — amelyet az ÉTK az építésügyi ágazat 21 nagy vállalatánál, illetve középüzeménél folytatott — megállapításaiából is: A vizsgált intézményeknek csaknem a felénél a két könyvtár között semmiféle együttműködés nem volt tapasztalható; *a szakszervezeti könyvtárak egyharmadában nem volt semmiféle irodalom*, a többiekben is elenyésző, csupán 2—3%-os arányban; a kérdéses vállalatok 53 000 szakmunkása közül 39 000 egyik könyvtárnak sem volt olvasója, 13 000 csak a szakszervezeti könyvtárnak, a műszaki könyvtáraknak pedig mindössze 200—250 fő; az intézmények túlnyomó többségének szakszervezeti és gazdasági vezetői, de maguk a könyvtárosok sem ismerték az együttműködésre vonatkozó javaslatokat, irányelveket.

Közös módszertani körlevél

Figyelembe véve a tényeket, nyilvánvalóvá vált, hogy csakis az építők szakszervezetének kulturális osztályával közösen, egybehangolt intézkedések segítségével lehet megszüntetni ezt az egy helyben topogást. Ezért a két intézmény, illetve a két érdekelt osztály közösen megvizsgálta az együttműködés eddig kialakult tényleges formáit, majd megvitatta, mit tart a jövőben lehetségesnek és szükségesnek. 1975 végére sikerült olyan álláspontra jutni, amelynek alapján a szakszervezet és az ÉTK közös módszertani körlevelet bocsáthat ki. Ez a kibocsátóknak az együttműködés módozataira vonatkozó állásfoglalásait rögzíti, amelyeket előzetesen az építésügyi műszaki könyvtárosok második országos tanácskozásán az érintett hálózatok képviselőivel is megvittak.

A tanácskozás elnöki tisztét *Reszegi Ferenc*, az építők szakszervezetének elnöke vállalta, *s Nagy Tivadarné*, az ÉTK módszertani és fejlesztési osztályának vezetője terjesztette elő a közös elképzeléseket. A leglényesebb megállapítások:

Az építőiparban helyi kezdeményezések eredményeként kialakultak a két könyvtár együttműködésének sajátos módozatai, mégpedig csaknem minden esetben egyedi módszertani, pénzügyi megvalósításban. Kívánatos, hogy ezt a központilag eddig irányítatlan folyamatot a szakszervezet és az ÉTK közös állásfoglalása megfelelő mederbe terelje. S mivel a könyvtárak — illetve fenntartó intézményeik — nagy többségénél nem tapasztalhatók ilyen kezdeményezések, nemcsak állásfoglalás szükséges, hanem különféle ösztönzők is annak érdekében, hogy erre a folyamatra sor kerüljön mindenütt, ahol csak lehetőség nyílik erre.

Az együttműködés szempontjából a következő kategóriákat kell megkülönböztetni:

— *Nincs* mód az együttműködésre — vagy szükségtelen — ott, ahol azt a fizikai dolgozók létszáma nem indokolja, illetve ahol műszaki tájékoztató és dokumentációs részlegek működnek, s így a könyvtári szolgáltatások az információs tevékenységnek csak egy kisebb hányvadát képezik, vagy ahol az információs részleg eredeti tevékenységét a közművelődési feladatok átvállalása megzavarná.

— Az együttműködés elemi formájának tekinthető, ha a műszaki könyvtár a vállalati műszaki fejlesztési alapnak vagy a saját állománygyarapítási keretének terhére alap- és középfokú szakirodalmat vásárol, és ezt „tartós letét”-ként átadja a szakszervezeti könyvtárnak. Az együttműködésnek ezt a formáját az előbb felsoroltak kivételével *mindenütt* meg kell valósítani.

— Az együttműködés fejlettebb formájának tekinthető a *közös elhelyezés* — eleinte külön irányítással, azonban egybehangolt állománygyarapítással, közös olvasószolgálati és propaganda-tevékenységgel. (A megvalósítás szempontjából kezdetben érdektelen, hogy a könyvtárosok főfoglalkozásuk vagy tiszteletdíjasok-e,

a tiszteletdíjasok esetében azonban ezt a megoldást csak átmenetinek szabad tekintenünk, amíg az egy vagy több főfoglalkozású könyvtáros alkalmazásával meg nem valósulhat a könyvtárak közös irányítása.)

— További lehetőség a közös irányítás. Ennek leggyakoribb módja jelenleg, hogy a kétféle állomány tulajdonjoga és a fenntartási terhek megoszlanak, a könyvtárvezető személye azonos, illetményének terhei pedig ugyancsak megoszlanak. Ez a szervezeti forma főfoglalkozású és legalább középfokú szakképesítésű könyvtáros alkalmazását teszi szükségessé. Ebben az esetben célszerű, ha a könyvtáros a vállalat alkalmazottja, az szb pedig tiszteletdíjat fizet neki a közművelődési állomány kezeléséért.

— Az építésügyi ágazatban több helyen megvalósult az intézményi összevonás. Ezt általában úgy oldották meg a fenntartó intézmények, hogy a szakszervezetek központi, illetve megyei könyvtára és a vállalat könyvjóváírással átadta a közművelődési és a műszaki állományt a szakszervezeti bizottságoknak, illetve az ezek irányítása alatt álló művelődési intézményeknek. A könyvtáros ilyenkor jogilag a szakszervezet alkalmazottjává vált, a továbbiakban pedig az szb és a vállalat egyaránt a kulturális intézmény folyószámlájára utalta át a fenntartási költségeket.

A felsorolt szervezeti módosítások nem érinthetik sem az ÉTK, sem a szakszervezet felügyeleti jogkörét.

Az ÉTK kívánatosnak tartja, hogy a jövőben a közös irányításra vagy az összevonásra vonatkozó helyi kezdeményezés esetén a fenntartó intézmények vezetői, valamint maguk a műszaki könyvtárosok előzetesen tárgyaljanak az ÉTK-nak az említett felügyeletet ténylegesen ellátó módszertani és fejlesztési osztályával. Ily módon elkerülhető, hogy olyan intézményeknél is sor kerüljön az összevonásra, ahol ehhez egyelőre hiányoznak az előfeltételek. Az építésügyi műszaki tájékoztatás előtt álló feladatok a jövőben aligha tesznek lehetővé rögtönzött megoldásokat.

A vállalatok, intézmények szakmai információs tevékenységet folytató részlegei az elkövetkező évtized során előreláthatólag ugyancsak egységes szervezetbe tömörülnek. Az ilyen részlegek szervezeti felépítése és hovatartozása szintén szabályozásra vár.

A műszaki tájékoztatási részlegek integrációs folyamatának középpontjában nyilvánvalóan a műszaki könyvtárak állnak majd, mint a szakmai tájékoztatás mindenkori bázisintézményei. Minden jelenlegi intézkedést, módosítást ennek tudatában és ennek figyelembevételével lehet csak végrehajtánunk.

Az előbbieken ismertetett elképzelésekkel a konferencia résztvevői egyetértettek, s reményüket fejezték ki, hogy az ÉTK és a szakszervezet következetesen számonkéri és segíti majd ezek végrehajtását.

A szakszervezet és az ÉTK közös állásfoglalásának gyakorlati jelentőségét abban látjuk, hogy első ízben sikerült ipari-ágazati szinten lefektetni a két könyvtártípus együttműködésének alapjait, egyúttal világosan körvonalazni a további gyakorlati tennivalókat is.

Kreutz Raymond

AZ ALUTERV MŰSZAKI könyvtára 1975-ben is megrendezte a műszaki könyvnapokat. Az ünnepélyes megnyitón Aranyossy Árpád, a NIMDOK igazgatója (képünkön) „A szakirodalmi tájékoztatás szerepe a magyar alumíniumipar műszaki fejlesztésében” címmel tartott előadást. A műszaki könyvtárban ebből az alkalmából megrendezett kiállítás az alumíniumipari szakirodalmi tájékoztatás 10 éves fejlődését mutatta be. (K. P. I.).

